

ΗΛΙΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΜΠΑΛΤΑ

Η ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ ΤΩΝ «ΖΩΝΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ»

ΠΟΡΕΙΑ

ISBN 960-7043-00-6

Εικόνα εξωφύλλου: Ενδυμασίες της Ανακού, από το βιβλίο του Ch. Texier, *Asie Mineure*, Παρίσι 1862.

ΗΛΙΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ   ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΜΠΑΛΤΑ

Η ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ ΤΩΝ «ΖΩΝΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ»

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ
«ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΛΗΣ»
(19ος αι.)

ΑΘΗΝΑ ΠΟΡΕΙΑ

1990

Η πρώτη μορφή αυτής της έρευνας παρουσιάστηκε σε δύο διαλέξεις στο Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν στο πλαίσιο του προγράμματος «Ελληνισμός και Ανατολή» με τον τίτλο «Τραγούδια της Καππαδοκίας: Τα κείμενα» (Ιανουάριος 1990).

© Ηλίας Αναγνωστάκης, Ευαγγελία Μπαλτά
εκδόσεις «Πορεία»
Μαυρομιχάλη 57, Αθήνα 10680, τηλ. 3631622

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η ενασχόλησή μας με το ακριτικό τραγούδι και το καραμανλίδικο έντυπο, συνεπώς το ενδιαφέρον μας για τον καππαδοκικό χώρο και πληθυσμό υπήρξαν προϋποθέσεις για την επιστημονική μας συνεργασία. Την απόφασή μας να ασχοληθούμε με την προφορική παράδοση των ορθοδόξων πληθυσμών της Καππαδοκίας υπαγόρευσαν οι παρακάτω λόγοι:

— *Η έλλειψη μιας συστηματικής μελέτης για τη σχέση του ακριτικού τραγουδιού και ιδιαίτερα του «ποιήματος» του Διγενή Ακρίτη με τα μουσουλμανικά έπη και μυθιστορήματα (Σαγίντ Μπατάλ, Κιόρογλου κ.ά.).*

— *Η ανυπαρξία έρευνας γύρω από τα τραγούδια των τουρκόφωνων ορθοδόξων της Ανατολής και την κυκλοφορία των καραμανλίδικων εκδόσεων του Κιόρογλου, Ασίκ Καρίπ.*

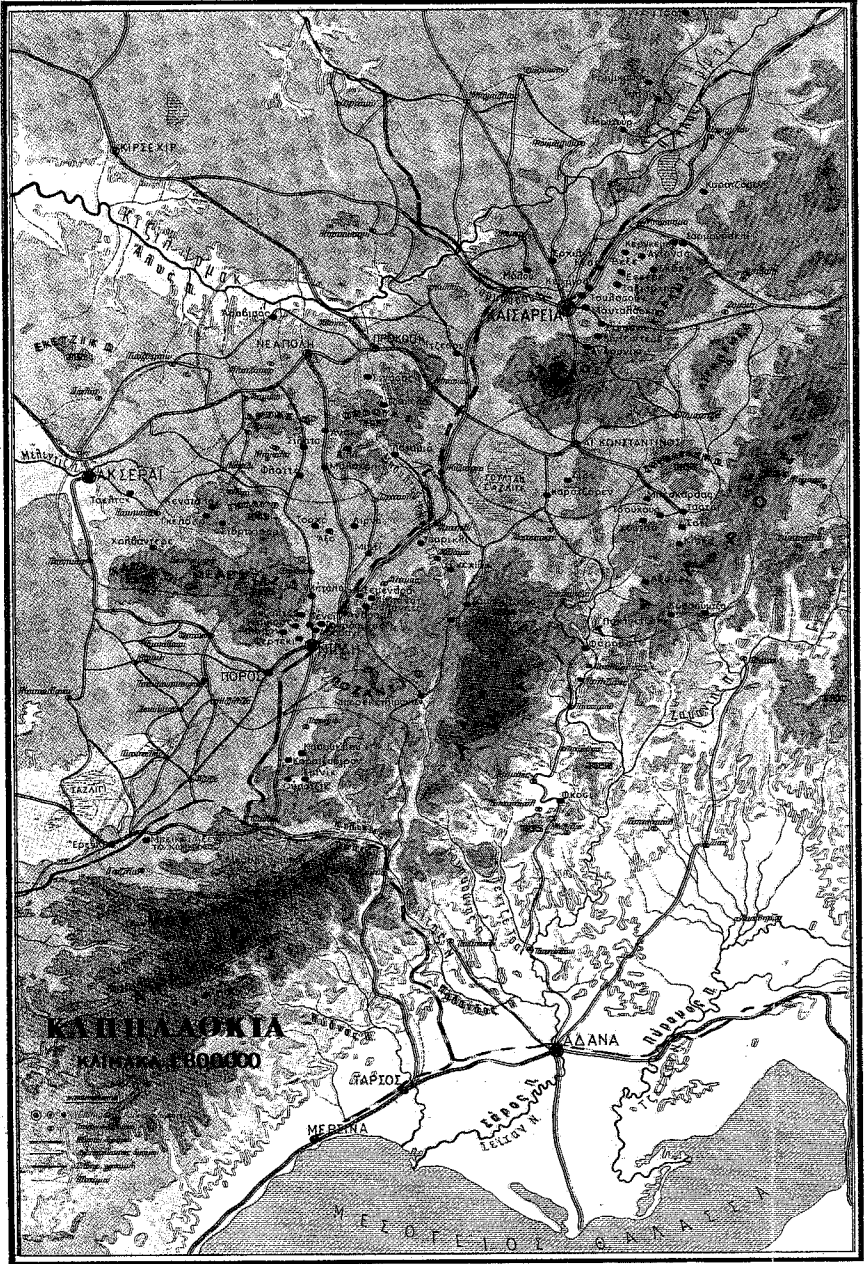
Διαπιστώσαμε, λοιπόν, ότι για την καταγραφή «των ζώντων μνημείων» των τουρκοφώνων δεν είχε επιδειχθεί κανένα ενδιαφέρον. Αντίθετα η έρευνα είχε στραφεί αποκλειστικά στις ελληνόφωνες κοινότητες. Το μονομερές αυτό ενδιαφέρον θα έπρεπε καταρχάς να ερμηνευθεί. Αναγκαστικά, λοιπόν, πριν προχωρήσουμε στην όποια συγκριτική φιλολογική μελέτη —η συνδρομή της τουρκικής φιλολογίας και λαογραφίας είναι απαραίτητη— θεωρήθηκε σκόπιμο να ερευνηθούν οι ιδεολογικές και πολιτικές συνιστώσες του ενδιαφέροντος των λογίων του 19ου αιώνα για τα ζώντα μνημεία της Καππαδοκίας. Στην έρευνά μας, η οποία σημειωτέον επιχειρείται πρώτη φορά, παρακολούθησαμε τη σταδιακή ανακάλυψη της χώρας και των ζώντων μνημείων της και την πολιτική τους χρησιμοποίηση ως τα τέλη του 19ου αιώνα.

Η έκδοση αυτή αποσκοπεί στη σύντομη παρουσίαση των πρώτων μας διαπιστώσεων. Πρόκειται για πρόδρομη ανακοίνωση που εκδίδεται κυρίως ως πρόκληση για γονιμότερες συζητήσεις ή υποδείξεις. Οι ελλείψεις μας ομολογούνται και οι συμπληρώσεις ή διορθώσεις είναι ευπρόσδεκτες.

Σ. Γκουρί

Ἄλλ' εἴτε ἐν Καππαδοκίᾳ εἴτε ἐν Πόντῳ, πάντως ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ παρήχθη τό ἀκριτικόν ἔπος. Ἡ χώρα, ἐν ἣ ἀπό τῶν μακεδονικῶν χρόνων ἔθαλλεν ἀκμαῖος ὁ ἑλληνισμός, ἡ βάσις καί τό ἔρεισμα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἐξ ἧς πρό πάντων ἤρυστο τοῦτο νέας αἰεὶ δυνάμεις πρὸς ἐρρωμένην ἀμυναν τῶν ἀπειλούντων αὐτό κινδύνων, ἡ χώρα ἐκείνη, εἰς ἣν καί σήμερον μετ' ἐλπίδων προσβλέπει τό ἔθνος, εἶναι ἡ γενέτειρα τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, τῆς περιλαμβανοῦσης τὰ ιδεώδη τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Ν. Πολίτης, «Περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἔπους τῶν Νεωτέρων Ἑλλήνων, λόγος ἀπαγγελθεὶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τὴν 14.1.1907», *Λαογραφικά Σύμμεικτα* 1(1920), σ. 254.

ΑΝΤΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

Τα προβλήματα που τίγονται στην παρούσα μελέτη ουσιαστικά εξετάζονται σε δύο ενότητες, πράγμα που υπαγορεύεται από τη φύση του υλικού, ελληνικά και караμανλίδικα κείμενα, και την ιδιομορφία του πληθυσμού, ελληνόφωνου και τουρκόφωνου, που μας τα παρέδωσε.

Δεν θα σταθούμε καθόλου στην ιστορία και τη γεωγραφία της Καππαδοκίας* μολονότι θα ήταν πιθανώς απαραίτητη η σκιαγράφηση του χώρου και της ιστορίας του πληθυσμού που δημιούργησε τα ζώντα μνημεία. Θεωρήσαμε ότι έχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον να παρουσιάσουμε την εικόνα που είχαν οι Έλληνες και οι ξένοι για την ιστορία και το χώρο αυτό, προκειμένου στη συνέχεια να παρακολουθήσουμε την έρευνα που οδήγησε στην «ανακάλυψη» της Καππαδοκίας και κυρίως τους λόγους που την υπαγόρευσαν. Εμμέσως όμως μ' αυτήν την προσέγγιση που επιλέξαμε, αναφερόμαστε και στην ιστορία της περιοχής (όταν μιλούμε για την εισαγωγή της ελληνικής παιδείας ή τη στάση της εκκλησίας και του Πατριαρχείου). Συγχρόνως θίγουμε υπαινικτικά —η έρευνα δεν έχει προχωρήσει ικανοποιητικά— θέματα και ερωτήματα σχετικά με την αντιμετώπιση γενικά του μικρασιατικού χώρου και ειδικά της Καππαδοκίας από τους Ελλαδίτες και Κωνσταντινοπολίτες. Αυτά όμως τα ζητήματα μοιραία συμπλέκονται με μείζονα θέματα της εποχής: πανσλαβισμό, Μεγάλη Ιδέα, ελληνοθωμανισμό κλπ. Θεωρήσαμε λοιπόν ότι η μελέτη του καππαδοκικού τραγουδιού εντασσόμενη μόνο σ' αυτό το πλαίσιο μπορεί να οδηγήσει σε κάποια συμπεράσματα πέρα αυτών που ορίζει η λαογραφία.

---

* Ο γεωγραφικός ορισμός της Καππαδοκίας ποικίλλει στους περιηγητές και ερευνητές του 19ου αιώνα. Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιούμε τα γεωγραφικά όρια που υιοθέτησε το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Συμπεριλαμβάνουμε επίσης τη γειτονική Λυκαονία, το κατ' εξοχήν Καραμάν, με το μοναδικό ελληνόφωνο χωριό της, τη Σίλλη.